
Rektorovo žezlo i Palachova aktovka

Univerzita pro letošní rok chystá dvě velké výstavy, při nichž se lidé projdou posledním stoletím a spatří korunovační klenoty školy.

Nejen králové mohou se chlubit žezlem. Několik jich má v trezoru i Univerzita Karlova, která své skvosty ukáže koncem letošního roku veřejnosti. A to v rámci oslav 670 let od založení školy. „V rámci oslav představíme lidem své korunovační klenoty, kterými jsou univerzitní insignie,“ říká prorektor univerzity Jan Royt.

Mezi insignie se počítá cenné pečeti dlo pražské univerzity, které bylo zhotoveno už v počátcích školy. Univerzitními klenoty jsou i medaile, jedna rektorská, 16 věnovaných akademickým hodnostářům a medaile děkanů. Do výčtu patří také univerzitní žezla.

Rektorské žezlo a žezla fakult, která má dnes univerzita ve svém vlastnictví, jsou částečně historickými artefakty. Některá totiž vznikla už v 19. století, kdy se škola dělila na českou a německou část. Tehdy si musela česká škola nechat vyrobit nová žezla, neboť všechna připadla německé části.

Nová česká žezla nenavazovala na středověké artefakty, naopak se oprostila od křesťanského vzhledu. Na žezlu lékařské fakulty je dnes Aeskulapův kyt s hadem. Původně tam však podle Royta byl pelikán krmící mláďata vlastní krví a Tobiáš, který nesl rybu. Na žezlu právnické fakulty zase dříve byla koruna protnuta mečí, na novém jsou pruty se sekýrou. „Dříve byla univerzita křesťanská, přednášeli na ní klerici, a tak měla náboženská vyobrazení svou logiku. Po sekularizaci univerzity dali Češi přednost obecné, antické symbolice,“ popisuje prorektor. Přesto se historická žezla ještě jednou do Prahy navrátila. Až do roku 1920 byla německá část univerzity pokládána za právoplatnou následovnici historické univerzity. Tehdy bylo díky zákonu Lex Mareš řečeno, že pokračovatelem tradice je česká univerzita, a Němci tehdy museli Univerzitu Karlovu dát žezla, která jim při rozdělení v roce 1882 připadla. „K vyrovnání došlo až ve 30. letech, mezitím si německá univerzita nechala vyrobit vlastní žezla a historická dala naší univerzitě. U ní však vydržela jen asi rok a půl a žezla se pak vrátila do majetku německé strany,“ popisuje Royt.

Na konci druhé světové války se Němci snažili žezla převézt do své vlasti, ale kde nakonec skončila, je dodnes záhadou. Na cestě se ztratila. „Byla údajně zničena v roce 1945 v Plzni na nádraží při bombardování, ale nikdo to neví jistě,“ říká prorektor s tím, že tehdy se také ztratila cenná papežská listina papeže Klementa VI. a listina se zlatou pečeti Karla IV., díky kterým škola ve středověku vznikla. Původní historická žezla, jejichž vznik sahá do středověku, proto bude možné prohlédnout si jen na fotografiích.

PRÁCE STUDENTŮ

Stejně tak budou na místě umělecké návrhy nových žezel, která si německá univerzita nechala v Praze dělat, když musela české části školy předat historická žezla. Jde o návrhy tehdejších studentů Vysoké školy umělecko-průmyslové. „Německá univerzita měla tehdy požadavek, aby žezla navrhli jen němečtí studenti, ale lepší návrhy měli ti čeští, a tak došlo k jejich provedení,“ říká Royt s tím, že ani tato žezla se nakonec nezachovala.

Dnes mají všechny fakulty Univerzity Karlovy svá žezla. Až na jednu výjimku. „Studenti evangelické teologické fakulty přísahají na rektorský kříž,“ uvádí Royt. Ještě loni nebyla tato fakulta jedinou, která neměla vlastní insignii. Žezlo chybělo i fakultě sociálních věd.

Ta se ho dočkala až letos. Po více než čtvrt století tak už nemusí studenti fakulty přísahat na zapůjčené žezlo filozofů, ale na své vlastní. V internetové sbírce se na ně vybralo necelých 700 tisíc. Jeho autorem je sochař Otmar Oliva. Podoba insignie vychází z motivu „Společnost jako na dlani“, který tvoří zeměkoule spočívající na konečcích lidské ruky.

CO ROK, TO JEDEN ARTEFAKT

Nejen expozice insignií přiblíží historii Univerzity Karlovy. V květnu začíná v Křížové chodbě Karolina výstava k výročí sta let samostatné republiky, v jejímž rámci škola představí sto exponátů a sto s nimi spojených příběhů – za každý rok existence republiky jeden. S jejím vznikem je ostatně univerzita blízce spjata. „Studenti a profesori Univerzity Karlovy významně ovlivňovali české dějiny. Zakladatelem státu byl profesor Tomáš Garrigue Masaryk, řada jeho kolegů se stala ministry či přijala roli expertů,“ vysvětluje Royt.

Mezi významné exponáty výstavy patří dvě Nobelovy ceny. „Jednu se nám podařilo získat od Washingtonovy univerzity v americkém St. Louis, která spravuje odkaz manželů Curieových. Byli to absolventi pražské německé univerzity, kteří v roce 1947 obdrželi Nobelovu cenu za lékařství,“ popisuje kurátor výstavy Jakub Jareš. Druhá Nobelova cena, kterou bude možné na výstavě vidět, byla v roce 1959 předána českému vědci Jaroslavu Heyrovskému. Obě ceny jsou kopie. Zajímavým artefaktem je podle autorů výstavy také aktovka Jana Palacha, v níž si student v lednu 1969 přinesl na Václavské náměstí svůj dopis podepsaný jako Pochodeň č. 1. Brašnu univerzita získala od Palachova bratra.

K roku 1968, kdy invaze vojsk Varšavské smlouvy ukončila pražské jaro, bude vystavena africká soška. Netypický exponát je u významného roku podle kurátora výstavy záměrně. „Souvisí s expedicí Lambaréné, kterou zorganizovali studenti UK. Jednalo se o výpravu do nemocnice Alberta Schweitzera v Gabonu, do níž vezli humanitární pomoc. Z cesty posílali reportáže do československých médií. Vystavenou masku si převezl jeden z účastníků, dnes docent lékařské fakulty, z Nigérie,“ líčí Jareš. Výprava má ilustrovat uvolňování režimu v zemi, než sem vpadla „spřátelená“ vojska.

KOMUNISTICKÝ POPELNÍK I KLOUBNÍ NÁHRADA

K rokům normalizace, která po roce 1968 nastala, bylo podle Jareše těžké přiřadit vhodné předměty. Půjde třeba narazit na popelník odkazující na schůze KSČ na rektorátu univerzity či fotografii, kdy školu navštívili zástupci velitelství středních vojsk. Přesto se na výstavě objeví i zajímavější exponáty, kupříkladu jedna z prvních kloubních náhrad, na níž se podíleli lidé z univerzity.

Snadné nebylo najít předměty ani k období protektorátu, kdy byly české vysoké školy zavřené. Návštěvníci uvidí artefakty, jež odkazují na paradoxní situace. Vystaveny budou například vědecké časopisy, které za války dále vycházely, a řada profesorů v nich mohla publikovat. Někteří měli kvůli zavřeným školám více času na psaní než před válkou.

Jiný paradox doby představuje ročenka Společnosti pro dějiny Židů, která nese razítko Ústřední knihovny v Terezíně. „Nacisté tam zřídili propagandistickou knihovnu, do níž svezli knihy s židovskou tematikou. Ve stejné době, kdy tam odcestovala tato kniha, byl do Terezína poslán i editor svazku Samuel Steinherz, který v Terezíně zemřel,“ říká Jareš. Kniha se po válce vrátila na univerzitu.

Připravit celou výstavu a vybrat vhodné předměty trvalo kurátorovi Jarešovi a studentům, kteří mu pomáhali, deset měsíců. U roku 2018 návštěvníci žádný předmět nenajdou. Autoři to vysvětlují tím, že tento rok zatím neskončil a sami návštěvníci výstavy rozhodnou o tom, co by jej mělo reprezentovat.

***

VÝSTAVY

100 PŘEDMĚTŮ, 100 PŘÍBĚHŮ Od 10. května do 1. září, Křížová chodba Karolina Výstava se zaměří na známé i méně známé příběhy z dějin vědy a vzdělávání, ale i politiky a každodennosti.

INSIGNIE UNIVERZITY KARLOVY Od 2. prosince 2018 až 31. ledna 2019, Císařský sál Výstava ukáže, jak se utvářela vysokoškolská symbolika a vztah univerzitního prostředí s dějinami Československa. Datum konání se ještě může změnit s ohledem na promoce. **JAK ŠEL ČAS NA VÝSTAVĚ, KTERÁ PŘEDSTAVUJE STO PŘEDMĚTŮ, LIDÉ SPATŘÍ TEMPLETONOVU MEDAILI, JEŽ JE OZNAČOVANÁ JAKO NOBELOVA CENA ZA**

NÁBOŽENSTVÍ. V ROCE 2014 JI ZÍSKAL PROFESOR TOMÁŠ HALÍK. ROK 1937 REPREZENTUJE POSMRTNÁ MASKA T. G. MASARYKA, JENŽ TEHDY ZEMŘEL. ROK 1969 PŘIPOMÍNÁ AKTOVKA JANA PALACHA, STUDENTA UK.